

Jazyk jelení v sokolovské studni

V roce 2003 jsem pořizoval fotodokumentaci v areálu kapucínského kláštera (postaven v roce 1667) pro potřeby historického oddělení Krajského muzea Sokolov. Dostal jsem se také do bývalé „Rajské zahrady“ - dnes nepřístupné nádvoříčko se starou studnou uvnitř hlavní budovy kláštera. Zvědavost nakouknout do studny mi dala spatřit kapradinu jazyk jelení celolistý (*Phyllitis scolopendrium*). Rostlina s několika málo listy, z nichž některé byly výtrusonosné, rostla asi uprostřed výšky stěny studny nad hladinou vody. Jazyk jelení jsem sice viděl pouze kdysi na stěnách jedné z propastí ve Slovenském krasu, ale i tak jej nelze zaměnit s žádnou jinou kapradinou. Tento nález je v Čechách ojedinělý, jazyk jelení roste u nás pouze v Moravském krasu a ještě vzácněji v Českém krasu. Přirozeně se vyskytuje ve stinných a vlhkých suťových lesích, především na vápencích. Setkáme se s ním na vlhkých skalních stěnách hluboce zaříznutých strží nebo v areálu propastí často s inverzním klimatem. Sekundárně může růst ve studnách, kde je také stabilní vysoká vlhkost, teplota a zastínění, a kde zdící malta obsahuje vápno.

Jazyk jelení celolistý
(*Phyllitis scolopendrium*).

Právě ve studnách se v minulosti jazyk jelení občas objevoval, ale poslední výskyt ve studni byl u nás zaznamenán v roce 1954 (Hadinec 2003). Vysvětlením může být mnohá likvidace studní, jejich úprava, uzavření otvoru. Takto vlastně vypadala i sokolovská studna, která byla až do poloviny devadesátých let 20. století dlouho pevně uzavřena, snad i zasypána. Opravena byla až v rámci rozsáhlé rekonstrukce historické části kapucínského kláštera v polovině 90. let minulého století. Před nedávnou opravou studny zde tato kapradina tedy velmi pravděpodobně nemohla růst.

Odkud se sem ale dostala? Mikroskopické výtrusy kapradiny se šíří vzduchem a mohly být unášeny vzdušnými proudy z Českého krasu, odněkud z Německa nebo i z nějaké bližší lokality, kde je jazyk jelení pěstován v kultuře. Každopádně prostředí sokolovské studny rostlině vyhovuje, protože když jsem v roce 2004 šel interiér studny fotit, na stěnách ve stejné výškové úrovni rostlo mnoho drobných mladých rostlinek. Další rok jsem při jedné svatební účasti (svatebčané se chodí do okolí studny fotit) opět nahlédl do studny a zjistil, že rostlinek přibýlo a to v celé hloubce studny. Je jich tam už velmi mnoho, ovšem protože je vrch studny pevně zamřížován, není možné jejich přesné počítání. A tak lze pouze odhadovat množství na desítky, možná i na první stovky. Určitě nepřežijí všechny, ale je tu předpoklad vhodného prostředí, a tak zde kapradina může růst v poklidu dále.

Prognóza další existence rostliny v této studni je dobrá i díky tomu, že vedení společnosti Sokolovská bytová (sídlicí v areálu kláštera) si uvědomuje její vzácnost a zajímavost.

Nález jazyku v sokolovské studni tak zůstává významným botanickým nálezem. Co do ohroženosti patří jazyk jelení celolistý mezi druhy zařazené v Červeném seznamu cévnatých rostlin ČR, a to do kategorie C1 – kriticky ohrožené rostliny, je také chráněn zákonem o ochraně přírody, kde je taktéž zařazen v kategorii kriticky ohrožených rostlin.

Literatura:

Hadinec J. (2003): *Phyllitis scolopendrium*. – In: Hadinec, Lustyk et Procházka: *Additamenta II.*, p.272-273, Zprávy ČBS, 38, Praha.

Krása P. (2005): *Phyllitis scolopendrium*. – In: kolektiv, *Chráněné rostliny České a Slovenské republiky*, p.243, Computer Press, Brno.

Miroslav Broum

Zajímavé rostliny Doupovských hor – zvonečník hlavatý

Doupovské hory jsou pozůstatkem dnes již vyhaslé velké sopky (stratovulkánu). Jejich vznik souvisí s horotvornými procesy alpského vrásnění, které vedly ke zlomům a propadlinám varisky konsolidované kry Českého masívu. Podél těchto zlomů pak docházelo k výlevům magmatických láv, jež byly počátkem vzniku sopečných útvarů. Svoji souvislou rozlohou patří

mezi největší stratovulkány v Evropě.

Z fytogeografického hlediska je území rozděleno na dva floristicky a vegetačně různé celky. Do termofytika spadá fytogeografický okres 1 – Doupovská pahorkatina, rozkládající se ve východní části Doupovských hor, jenž je charakteristický teplým a suchým klimatem s vyvinutou stepní vegetací, s nepatrným podílem lesních porostů na většině území. Do mezofytika náleží fytogeografický okres 29 – Doupovské vrchy, rozkládající se v západní části Doupovských hor. Ten je charakteristický chladnějším a vlhčím klimatem s výskytem zachovalých mokřadních luk zejména v jižní a střední části a výskytem lesních porostů v severozápadní a jihovýchodní části.

Na výjimečnosti daného území se podílí především geologické podloží (tvořeno masou vyvřelin třetihorního stáří, zejména tefrity, bazanity a olivinickými bazalty), členitost terénu (příkré svahy zejména v okrajových částech) a klimatické podmínky (srážkový stín Krušných hor). To vše dále umocňuje vznik Vojenského výcvikového prostoru Hradiště v roce 1953, jenž svojí rozlohou zabírá téměř polovinu území a v jehož důsledku došlo k výraznému omezení všech negativních vlivů v dané oblasti. Tyto podmínky vytvořily vhodné prostředí pro výskyt významných rostlin a živočichů. S některými zajímavými rostlinami bych Vás rád seznámil v několika příspěvcích v tomto a v příštích číslech Arniky.

Zvonečník hlavatý (*Phyteuma orbiculare*)

Zvonečník hlavatý (čeleď zvonkovité – *Campanulaceae*) je velmi proměnlivý druh a to jak ve tvaru a velikosti samotných listů, tak i ve tvaru, odění a délce zákrovních listenů. Tyto znaky vedly k rozdělení druhu do několika poddruhů,